

СТРАТЕГІЧНО-ТАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ І ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Руслан АВГУСТИН¹, Ірина ДЕМКІВ²

¹ Західноукраїнський національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-3101-7107>

e-mail: avgustyn@ukr.net

² Західноукраїнський національний університет

<https://orcid.org/0000-0001-6538-7988>

demkiv_irina@ukr.net

У статті акцентовано на актуальності розробки стратегічних і тактичних підходів до управління фінансовою стійкістю і платоспроможністю суб'єктів господарювання. Визначено сукупність тактичних заходів, спрямованих на реалізацію стратегії забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства. Узагальнено, що фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на організацію систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування бізнесу на загал. Обґрунтовано, що забезпечення фінансової стійкості підприємства передбачає окупність ресурсів, вкладених в підприємницьку діяльність, за рахунок грошових надходжень від господарювання, отримання прибутку для забезпечення самофінансування та незалежності підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів. Доведено, що платоспроможність є важливою компонентою ефективного функціонування підприємства, характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів і короткострокової заборгованості, тобто окремих видів активів підприємства за їх здатністю до швидкого перетворення в грошову форму без втрати своєї балансової вартості з метою забезпечення необхідного рівня платоспроможності. Визначено фактори посилення платоспроможності підприємства.

Ключові слова: стратегічне управління, менеджмент, економіка підприємства, фінансова стійкість, платоспроможність, інструменти та засоби.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2022-5-17>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Платоспроможність та фінансова стійкість є найважливішими характеристиками фінансово-економічної діяльності підприємства в умовах ринкової економіки. Якщо підприємство фінансово стійке і платоспроможне, воно має перевагу перед іншими конкурентами того ж профілю в залученні інвестицій, в отриманні кредитів, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Нарешті, воно не вступає в конфлікт з державою і суспільством, тому що виплачує своєчасно податки до бюджету, внески до соціальних фондів, заробітну плату, дивіденди акціонерам, а банкам гарантує повернення кредитів і сплату відсотків по них. Чим вищою є стійкість підприємства, тим більше воно незалежно від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, тим меншим є ризик опинитися на межі банкрутства.

Перехід до ринкової економіки вимагає від підприємств підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції та послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управління виробництвом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Концептуальні основи, а також методико-прикладні аспекти аналізування фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання як найбільш комплексної і узагальнюючої характеристики, достатньо детально проаналізовані у дослідженнях І. Бланка [1,с.15-19], М. Заюкової [4,с.98-105], Т. Зубка [5,с.81-88], Н. Фокіна, В. Бокія [12,с.111-114], тоді як у більш концентрованому вигляді, а саме в аспекті проблематики фінансової стійкості та платоспроможності, ці ж положення викладено в працях Т. Васильціва, О. Ярошка [2,с.132-136], К. Горячевої [3,с.65-67] та інших дослідників.

Засадничі характеристики, а також особливості управління фінансовою стійкістю суб'єктів господарювання стали предметом наукових дискурсів В. Марціна [10,с.26-28], А. Савельєва [11,с.144-152], Ю. Цал-Цалка [13,с.11-18] та інших науковців.

У більшій мірі прикладні інструменти та засоби управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю суб'єктів господарювання, причому на різних рівнях управління економікою, досліджуються у публікаціях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як В. Куцик [6,с.244-249], Р. Лупак, М. Куницька-Іляш, А. Дідич [14,с.8-15; 7,с.248-252], О. Лісінчук [8,с.51-56], О. Маноїленко [9,с.60-63] та інші.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Однак, сучасні тенденції, пов'язані з війною, критично високою турбулентністю, формуванням нових викликів, ризиків і загроз фінансовій стійкості платоспроможності підприємств, а, відтак, і їх фінансово-економічної безпеки. Це обумовлює потребу в нових дослідженнях у цій сфері.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є наукове обґрунтування теоретико-методичних та прикладних засад визначення і впровадження стратегічно-тактичного інструментарію управління фінансовою стійкістю і платоспроможністю підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Обґрунтування стратегічних пріоритетів забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства є важливим завданням в системі заходів їх посилення, проте практична реалізація стратегії потребує встановлення переліку конкретних дій, які необхідно здійснити для досягнення поставлених стратегічних цілей. Очевидно, що їх сукупність необхідно визначати в межах структурних характеристик фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання.

На основі результатів аналізу сучасних досліджень в цій сфері на рис. 1 подано сукупність тактичних заходів, спрямованих на реалізацію стратегії забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства. Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на організацію систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування бізнесу на загал. Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільної діяльності.

Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства відповідає вимогам антикризового управління фінансами підприємства і передбачає раціоналізацію обороту обігових коштів та оптимізацію структури джерел їхнього фінансування; забезпечення своєчасного оновлення позаоборотних активів і високу ефективність їхнього використання; вибір та реалізацію найефективніших шляхів розширення обсягів активів для забезпечення основних напрямків розвитку; забезпечення необхідного рівня самофінансування розвитку бізнесу за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики; забезпечення найефективніших умов і форм залучення позикових коштів у відповідності з потребами підприємства.

З позицією, що показники фінансової стійкості характеризують лише ступінь захищеності залученого капіталу, а значить, і сама фінансова стійкість пов'язана не тільки з борговими зобов'язаннями, коли основною метою стратегічного управління стає зміцнення фінансової стійкості підприємства за рахунок ефективного використання потенціалу внутрішніх та зовнішніх механізмів. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції. Існує і зворотний зв'язок, оскільки брак коштів може призвести до перебоїв у забезпеченні матеріальними ресурсами, а отже, у виробничому процесі.

Фінансова стійкість підприємства характеризується: достатньою фінансовою забезпеченістю безперервності основних видів діяльності; фінансовою незалежністю від зовнішніх джерел фінансування; здатністю маневрувати власними коштами; достатнім забезпеченням матеріальних оборотних засобів власними джерелами покриття; станом виробничого потенціалу. Фінансова звітність підприємства містить також іншу інформацію щодо стану фінансів підприємств. На основі аналізу звітних даних визначаються основні тенденції формування й використання фінансових ресурсів підприємства, причини змін, що сталися, сильні та слабкі

сторони підприємства та резерви для поліпшення фінансового стану в перспективі.

Платоспроможність, як важлива компонента ефективного функціонування підприємства, характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів (грошові кошти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості, тобто окремих видів активів підприємства за їх здатністю до швидкого перетворення в грошову форму без втрати своєї балансової вартості з метою забезпечення необхідного рівня платоспроможності.

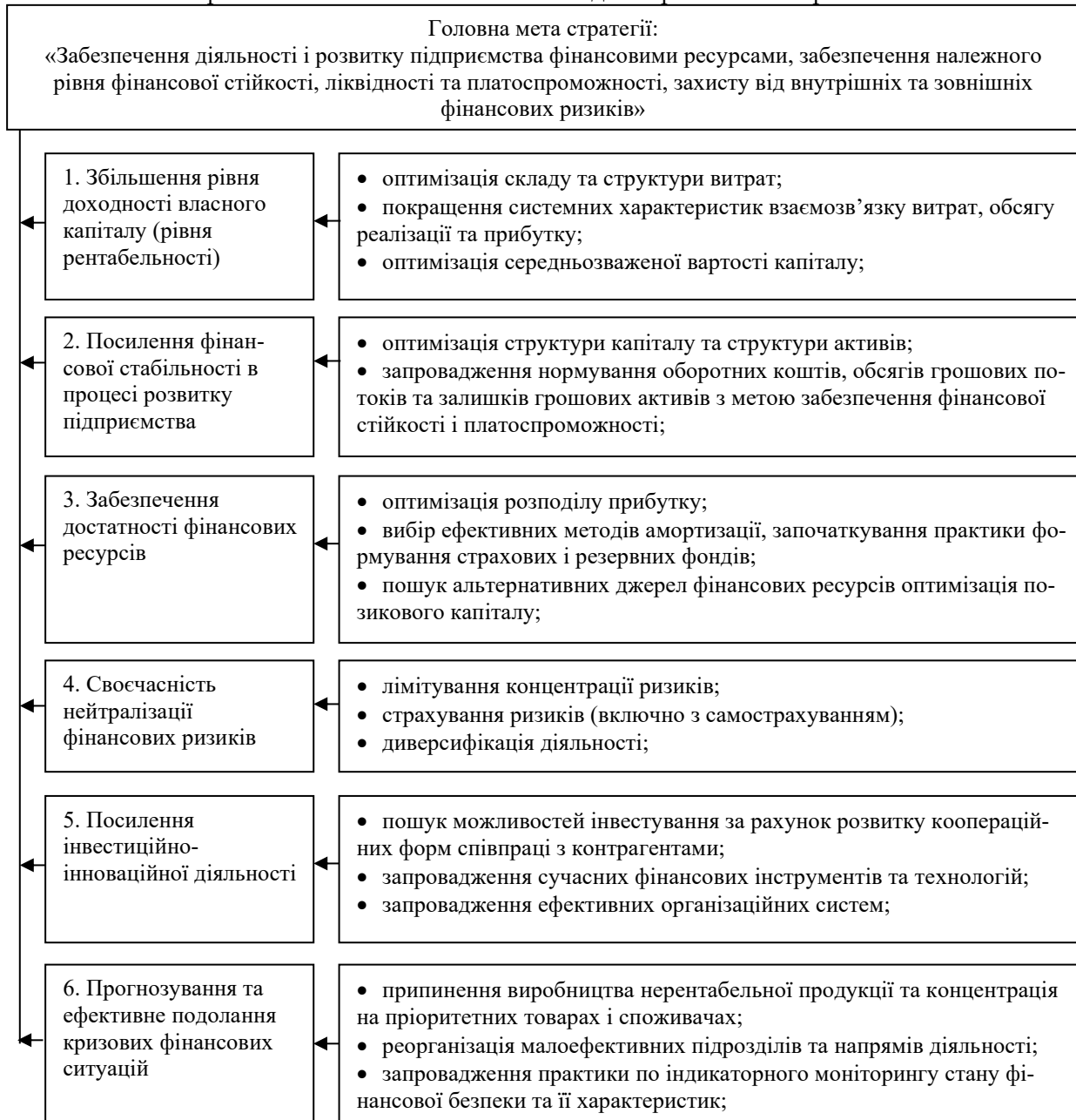

Рис. 1. Дерево тактичних заходів, спрямованих на реалізацію стратегії забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства

Джерело: авторська розробка

Проте, для оцінки платоспроможності і фінансової стійкості підприємства необхідно не тільки розраховувати співвідношення між поточним активами і поточними зобов'язаннями, але й визначати і їх різницю, що становить чистий робочий капітал. Наявність чистого робочого капіталу, який щорічно зростає, свідчить про те, що підприємство здатне не тільки сплатити поточні борги, але й має в своєму розпорядженні фінансові ресурси для розширення діяльності і здійснення інвестицій.

Рівень платоспроможності підприємства характеризує наявність у нього коштів та їх

еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що потребує негайного погашення та врахування факторів впливу на неї (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори впливу на платоспроможність підприємства

Фактори, що впливають на підвищення рівня платоспроможності	Фактори, що впливають на зменшення платоспроможності
Одержання довгострокового кредиту	Погашення довгострокових позик
Інвестування капіталу	Грошові виплати
Збільшення прибутку	Збитки
Амортизаційні відрахування	Податки на дохід від дооцінки активів
Скорочення дебіторської заборгованості	Інвестиції в основні засоби
Скорочення запасів	Збільшення дебіторської заборгованості
Повернення наданих позик	Погашення короткострокових кредитів
Продаж необоротних активів	Використання резервних фондів

За умов інфляції важливо забезпечити об'єктивність показників та запобігти їх викривленню через постійне підвищення цін. Аналіз необхідно проводити за даними роботи за рік, а показники попереднього періоду із показниками звітного року за допомогою індексації цін.

За результатами вивчення практичного досвіду у сфері управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання можна стверджувати про доцільність рекомендацій з використання при оцінці рентабельності підприємства системи взаємозв'язаних її показників, а саме:

а) показники, розраховані на підставі поточних витрат (коефіцієнт граничного рівня валового прибутку, коефіцієнт граничного рівня прибутку від основної операційної діяльності, коефіцієнт граничного рівня прибутку від усієї діяльності підприємства – операційної, фінансової, інвестиційної, коефіцієнт граничного рівня чистого прибутку, критичний коефіцієнт рентабельності);

б) показники, розраховані у зв'язку з використанням виробничого капіталу (коефіцієнт віддачі на всю суму виробничих активів, коефіцієнт віддачі від інвестованого капіталу).

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Для покращання показників платоспроможності підприємства доцільно реалізувати заходи з оптимізації запасів матеріалів, незавершеного виробництва та готової продукції (оптимізація рівня запасів має вплинути на перерозподіл обігових коштів підприємства, в результаті чого очікується збільшення величини ліквідних грошових коштів та зменшення величини неліквідних виробничих запасів); аналізування активів підприємства для виявлення недоліків у стані дебіторської заборгованості підприємства; ретельного планування фінансової діяльності та контролю виконання фінансових планів.

Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації як системи заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого, – на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання. Основними шляхами підвищення фінансової стійкості підприємства при цьому є такі: підвищення ефективності використання основних засобів; підвищення інтенсивності використання оборотних активів; підвищення продуктивності праці; подальше збільшення обсягів реалізації продукції; зниження матеріальних операційних витрат; розширення ринку збуту продукції (товарів); залучення інвестицій (кредитів) та ін.

Подальші дослідження варто сконцентрувати над розширенням методичного базису управління економічною безпекою підприємства в контексті покращення його фінансової стійкості і ліквідності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент : Навч. посібник. К. : Ніка-Центр, 2001. 528 с.
2. Васильців Т. Г., Ярошко О. Р. Фінансова безпека суб'єкта господарювання: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Вип. 21.2. С. 132-136.
3. Горячева К. Фінансова безпека суб'єкта господарювання. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65-67.

4. Заюкова М. С. Теорія фінансової стійкості суб'єкта господарювання : монографія. Вінниця : Вид-во «Універсум», 2009. 155 с.
5. Зубко Т. Л. [Оцінка рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання галузі зв'язку](#). *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. Вип. 3. С. 81-88.
6. Куцик В. І., Лупак Р. Л. [Моделювання конкурентних позицій підприємств реального сектора економіки на внутрішньому ринку](#). *Бізнес Інформ*. 2017. № 12 (479). С. 244-249.
7. Лупак Р. Л., Дідич А. М. Економічні основи забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання в умовах ринкових відносин. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 20.6. С. 248-252.
8. Ліснічук О. А. Розрахунок санаційного потенціалу суб'єкта господарювання: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5(31). С. 51-56.
9. Манойленко О. В. Підходи до оцінки санаційного потенціалу тимчасово неплатоспроможних суб'єктів господарювання. *Економіка та держава*. 2016. № 1. С. 60-63.
10. Марцин В. С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові фінансового стану суб'єкта господарювання. *Економіка. Фінанси. Право*. 2008. № 7. С. 26-28.
11. Савельєва А. О. Фінансова стійкість суб'єкта господарювання та фактори, що впливають на неї. *Регіональна економіка*. 2018. Вип. 2. С. 144-152.
12. Фокіна Н. П., Бокій В. І. Економічна безпека суб'єкта господарювання – найважливіша складова фінансової стійкості. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 8 (26). С. 111-114.
13. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
14. Vasylytsiv T. G., Lupak R. L., Kunytska-Iliash M. V. Strategic approaches to the effective use [of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprise](#). *Науковий вісник Полісся*. № 2 (14). С. 8-15.

REFERENCES:

1. Blank, Y. A. (2001). Financial management. Kyiv: Nyka-Tsentr. 528 p.
2. Vasylytsiv, T. G., Yaroshko O. R. (2018). Financial security of the enterprise: place in the system of economic security and priorities of strengthening at the post-crisis stage of economic development. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. Vol. 21.2. pp. 132-136.
3. Gorjacheva, K. (2003). Financial security of the enterprise. The essence and place in the system of economic security. *Economist*. Vol. 8, pp. 65-67.
4. Zajukova, M. S. (2009). Theory of financial stability of the enterprise. Vinnytsya: «Universum». 155 p.
5. Zubko, T. L. (2016). Assessment of the level of economic security of the communications company. *Economy. Management. Business*. Vol. 3. pp. 81-88.
6. Kutsyk, V. I., Lupak, R. L. (2017). Modeling of competitive positions of enterprises of the real sector of the economy in the domestic market. *Business Inform*. no 12 (479). pp. 244-249.
7. Lupak, R. L., Didych, A. M. (2017). Economic bases of ensuring the competitiveness of the enterprise in market relations. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. Vol. 20.6. pp. 248-252.
8. Lisnichuk, O.A. (2019). Calculation of the rehabilitation potential of the enterprise: foreign experience and domestic practice. *Innovative economy*. Vol. 5(31). pp. 51-56.
9. Manojlenko, O.V. (2016). Approaches to assessing the resolution potential of temporarily insolvent entities. *Economy and state*. Vol. 1. pp. 60-63.
10. Marcyn, V. S. (2008). Reliability, solvency and financial stability – the main components of the financial condition of the enterprise. *Economics. Finance. Law*, no. 7, pp. 26-28.
11. Saveljeva, A. O. (2018). Financial stability of the enterprise and the factors. *Regional economy*. Vol. 2. pp. 144-152.
12. Fokina, N. P., Bokij, V. I. (2003). Economic security of the enterprise – an essential component of financial stability. *Actual problems of economics*. Vol. 8 (26), pp. 98-110.
13. Cal-Calko, Ju. S. (2008). Financial analysis. Kyiv: Centr uchbovoji literatury. 566 p.
14. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Kunytska-Iliash, M. V. Strategic approaches to the effective use [of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprise](#). *Scientific Bulletin of Polissya*. № 2 (14). pp. 8-15.

STRATEGIC AND TACTICAL TOOLKIT FOR MANAGEMENT OF THE FINANCIAL STABILITY AND PAYING CAPACITY OF THE ENTERPRISE

Ruslan AVHUSTYN, Iryna DEMKIV
West Ukrainian National University

The article focuses on the relevance of developing strategic and tactical approaches to managing the financial stability and solvency of economic entities.

The purpose of the article is the scientific substantiation of the theoretical-methodical and applied principles of defining and implementing strategic-tactical tools for managing the financial stability and solvency of the enterprise.

A set of tactical measures aimed at implementing the strategy of ensuring the financial stability and solvency of the enterprise has been determined. It is summarized that the financial activity of the enterprise should be aimed at the organization of systematic receipt and effective use of financial resources, compliance with settlement and credit discipline, achieving a rational ratio of own and borrowed funds, financial stability with the aim of effective functioning of the business in general.

It is substantiated that ensuring the financial stability of the enterprise involves the payback of resources invested in entrepreneurial activity due to cash receipts from management, obtaining profit to ensure self-financing and independence of the enterprise from external sources of asset formation.

It has been proven that solvency is an important component of the effective functioning of an enterprise, characterized by the ratio of the value of its highly liquid assets and short-term debt, that is, certain types of assets of the enterprise according to their ability to be quickly converted into cash without losing their book value in order to ensure the required level of solvency. The factors of strengthening the solvency of the enterprise have been determined.

The applied value of the research results lies in the formation of a system of measures and means, the implementation of which allows improving the financial and economic condition of economic entities, ensuring their financial and economic security.

The scientific novelty of the research results lies in the improvement of methodological and applied principles of strengthening financial stability and strengthening the liquidity of economic entities.

Key words: strategic management, management, enterprise economy, financial stability, solvency, tools and means.